

Vanmaktens ansikte

av Bengt-Åke Wennberg

Inför valet i höst förekommer en mängd möten och debatter mellan partiernas företrädare, forskare och andra intressenter. Någon enighet och gemensamma förslag till långsiktiga lösningar på samhällets stora problem långtidsarbetslösheten, kriminaliteten, utbildningen, klimatfrågan, ökad psykisk ohälsa mm presenteras inte. I stället vill varje parti segra med sitt program. Magdalena Andersson var exempelvis tydlig med att målet var att återställa socialdemokratiens majoritet och därmed kunna genomföra partiets politik. 51% kan då ta makten över 49%.

Dessa ambitioner hos dem alla leder till den situation som karakteriseras av bilden ovan. Debattörerna kan helt enkelt inte komma överens. Det ligger inte i deras intresse. Var och en tror att just deras inriktning är den bästa för Sverige och var och en tror att en acceptans av de andras lösningar skulle motverka detta då de andra har "fel".

För att motivera sin egen sanning lutar man sig mot forskning, experter, enkäter och intervjuer med "vanligt" folk. Alla partier har sina trogna vapendragare och massmediala institutioner som garanterat säger vad som passar in i respektive partiprogram. Därmed blir denna typ av aktörer indragna i maktkampen. Kampen verkar kunna gå så långt att man

SAMARBETSDYNAMIK AB
Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 070 590 94 30
Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se
<http://www.samarbetsdynamik.se>

desperat söker efter helt ovidkommande argument – bara för att misskreditera varandra och ifrågasätta varandras omdömesförmåga.

Jag som medborgare finner detta spel för galleriet osmakligt och oetiskt trots att det är så vanligt förekommande. Jag tror inte att aktörerna i gemen är oetiska och omdömeslösa. De är väl som människor är mest. Jag uppfattar av intervjuer och andra framträdanden de flesta som ganska sansade och välmenade. I detta avseende skiljer sig inte de olika partiföreträdarna från varandra. Jag har därför dragit slutsatsen att det är något annat som är fel. Hur kan det exempelvis komma sig att

- när vissa grupper anser sig kunna visa att människans koldioxidutsläpp inte har de effekter som påstås så fortsätter ändå andras jakt på att minska dessa.
- när vissa grupper finner att utbildningen på universitet och högskolor inte är tillräckligt god för att förbereda eleverna för det moderna arbetslivet så är andra fast övertygade om att vidmakthålla gamla program och arbetsformer.
- när den psykiska hälsan inom samhället – både bland barn och vuxna – enligt vissa verkar öka dramatiskt just genom hur berörda verksamheter bedrivs och hur samhället är organiserat så hävdar andra att man i stort kan bibehålla redan etablerade arbets sätt. Endast mindre justeringar behövs.

Jag har under lång tid försökt förstå detta märkliga motstånd mot att ens försöka komma till tals mellan de olika grupperna och i stället och – nästan tvångsmässigt – fortsätta att hävda den egna ståndpunkten.

En viktig pusselbit för komma fram till en sådan förståelse har för mig blivit kunskapen om ett socialt fenomen som kallas **mass-formation**. Fenomenet är väl känt sedan länge men en djupare analys förmedlad över nätet genom intervjuer av Mattias Desmet, professor vid Ghent University i Belgien, har för mig givit ett helt nytt perspektiv på fenomenet.

Enligt Desmet förlorar deltagarna genom förekomsten av mass-formation sin förmåga till kritiskt tänkande, sin förmåga att skilja gott från ont och rimligt från orimligt. De förmår heller inte att med andra samtala om viktiga skeenden i det sociala sammanhang där de verkar då sådana samtal är tabubelagda. De förlorar dessutom genom mass-formation sin empati och ett djupare engagemang med de som far illa av olika åtgärder.

Allt detta stämmer obehagligt väl på de debatter som just nu förs i TV och i samhället. För att hålla fast vid egen ståndpunkt måste man förkasta andra resonemang och analyser även om de verkar rimliga och väl belagda. Man vägrar se de dåliga konsekvenser som verkar kunna uppstå genom de egna förslagen. Man tvingas också strunta i det lidande som blir konsekvensen av den egna jakten på att "få rätt". Förekomsten av mass-formation har därför för mig blivit en förklaring till det synnerligen underliga beteende som dagligen kan observera i valdebatterna. Men inte bara det. Mass-formation verkar dessutom kunna

förklara en hel mängd andra svårbegripliga skeenden av ovanstående slag som jag själv känner till och har erfarenhet av.

Ett nyckelbegrepp i Desmets presentation är "narrativ". Alla berättare, och därmed alla narrativ, bygger på föreställningar och antaganden om människan och världen. De narrativ som växte fram ur Ptolemaios världsbild där jorden var det centrum kring vilken alla andra himlakroppar cirkulerade blev således så småningom helt annorlunda genom Galileis och Kopernikus beskrivningar där solen var den centrala punkten. Och så har det hållit på. Narrativen har under tidens lopp byggt på olika föreställningar och antaganden om världen och människors förhållande till den. De har löpande – men i en mycket långsam process – förändrats för att bygga på det man för tillfället vet om människan och världen.

Då varje narrativ bygger på underliggande föreställningar om människan och världen kan man tänka sig att förhållandet att man inte kan komma överens och överbygga skiljaktigheterna är att den underliggande kunskap och de föreställningar som det använda narrativet använder sig av har ändrats. Det handlar då om ett djupare kunskapsproblem än man normalt tar hänsyn till.

Dagens vetenskapliga narrativ formulerades redan under upplysningstiden. Därefter har radikala upptäckter gjorts inom naturvetenskapen som satt hela detta narrativ i gungning. Detta gör att uppfattningarna om vad som är sant och osant, rimligt och orimligt och lämpligt och olämpligt rubbas och måste omformuleras. Enligt Desmet lägger den förvirring som då uppstår grunden för en mass-formation. Denna riskerar att innesluta och fånga människor i en artificiell skenvärld som visserligen minskar förvirringen genom att skapa en falsk känsla av ordning och trygghet men just genom detta samtidigt hindrar dem att gemensamt ta itu med de problem de möter. Desmet använder Hitler och Stalin som historiska exempel. Att det handlar om ett styrande narrativ har också klargjorts av Victor Klemperer i boken LTI-Lingua Tertii Imperii. Det tredje rikets språk.

Jag tycker att det verkar vara en rimlig hypotes att det är just detta fenomen som medför de skeenden som jag beskrivit i början. Jag har därför länge försökt förstå det vetenskapliga narrativ som verkar ligga till grund för dagens samtal och vad som då kunde vara rimliga interventioner. Detta har lett till att jag försökt formulera ett alternativt narrativ som på grund av de nya upptäckterna inom naturvetenskaperna skulle vara mera rimligt.

Mina tankar om vad som skiljer detta annorlunda narrativ mot det som i dag praktiseras skall jag redovisa i kommande bloggar. Jag menar att en sådan fördjupad förståelse skulle göra det möjligt att bättre och mer konstruktivt hantera många av de samhällsproblem som i dag tas upp i fruktlösa debatter och vanligen resulterar i misslyckade förändringsförsök. Vad tror Du?

22-02-16

Källor

Desmet M (2021): Mattias Desmet on mass-formation. Ghent: CarterHeavyIndustries.

<https://rumble.com/vqkkjn-prof.-mattias-desmet-on-mass-formation.html>

Klemperer V (2013): LTI – Tredje Rikets språk – En filologs anteckningsbok. Borås: Glänta Produktion.